

++ brat:
Zygmunt Pillar

83-200 Starogard Gd.

+

Starogard Gd.
JONAS

Pillar Artur

ps. "Rak"

M-1108/1867 Pom.

skra:
ime Pillar

200 Starogard
562-22-42

SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI

Pillar Artur

J: M-1108/1867 Pom.

Starogard Gd. JONW Gr. Pom.

I./1. Relacja *k. 5 s. 1-5*

I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora *k. 4 s. 1-6*

I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora —

II. Materiały uzupełniające relację *k. 7 s. 1-9*

III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora —

III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 —

III./5. Inne ... —

IV. Korespondencja —

.....
.....
.....

V. Nazwiskowe karty informacyjne *k. 19*

VI. Fotografie *ksiąg i ikonografii*

1/1. Relacja - Pillar Artur:

1. Fragmenty z „Pamiętnika Jana Maciakowskiego dotyczące Artura Pillara” z 13.10.1975, mpis, kop. (s. 1, 2-3, 6, 8-9, 11, 30) k. 3 s. 1-3
2. Relacja - biogram autorstwa Józefa Milewskiego w dwóch wersjach, mpisy. k. 2 s. 4-5

Fragmenty z Pamiętnika Jana Hazińkowskiego
dotyczące Artura Pillara

Str. 1.

"Pamiętnik

z więzień i obozu koncentracyjnego w Stutthofie"

/.../ " W czerwcu w dniach od 5 - 7 1943r. spotkałem się z Arturem Pillarem, studentem Politechniki Gdańskiej, człowiekiem ze wszech miar światłym, w życiu prywatnym wzorem prawości, jakby drugim Romualdem Trauguttem. Zaproponował mi wstąpienie do Tajnej Organizacji Wojskowej "Gryf Pomorski". Na drugi dzień oświadczyłem gotowość i złożyłem na jego ręce, na Krzyż przysięgę, /przyjmując pseudonim "Lwów"/. Nie przedstawił się jako komendant powiatowy tej Organizacji, nic nie mówił poza tym, co było konieczne - dopiero później przekonałem się, że nim istotnie był. Otrzymałem od niego rozkaz przyjmowania do Organizacji ludzi czystych, prawych, o ogólnej pozytywnej opinii, nie wielu, lecz jakościowo najlepszych. Każdy przyjęty do Organizacji winien być odbiciem moim własnym, za którego prawości mógłbym rzucić cały mój autorytet. Z kolei zapowiedział, żeby pracował w kierunku przyjęcia kogoś ze znajomością radiotechniki. Potem spotkałem się z nim chyba jeszcze 2 razy. Wywiązując się z otrzymanego rozkazu przyjąłem do Organizacji i zaprzysięgałem Andrzeja Deskura, b. radiotelegrafistę okrętowego, z którym zapoznałem się pracując jako robotnik w tartaku f-my Münchau" /.../

Str. 2.

/.../ " Czas upływał szybko, aż tu we wrześniu czy październiku 1943 następuje uderzenie: aresztowano Pillara oraz 3 innych. Poczuliśmy się zagrożeni. " /.../ " Ja nic nie wiedziałem. Kto mógł wiedzieć? Może Górski, może Pillar, może ci, którzy aparat sprokurowali, t.j. Smużyńscy i Nurek? " /.../

Str. 3.

/.../ " Zostaliśmy bez przywódcy Pillara, więc były próby oparcia się o jakąś liczniejszą organizację w naszym terenie " /.../

/.../"W tym momencie powtórnie na dłuższy czas zemdlałem. Oprzytomniawszy, jak byłem skuty zostałem zabrany do auta i w towarzystwie 3 Gestapowców przewieziony autem do więzienia w Starogardzie. Tam zostałem wrzucony na podłogę do pustej celi i drzwi za mną się zamknęły. Zbity zbolący, pod wrażeniem niewesołej przyszłości, siedziałem sam na podłodze w celi i próbowałem rozmyślać. /.../ A ręce skute od tyłu godzin zmieniały się w jakieś obrzmiałe kikuty. Niestety pozostało tylko czekać na przyjazd Gestapo. Przyjechali około 21.00, wrzucili mnie na samochód i powieźli do Gdańska. W ciemności samochodu słyszę, że są tu również Kołodziejczyk i Marysia Pogorzelska. Dalej, że jest Fela Lemańska. Wśród Gestapowców nie można się nawet do siebie odezwać. W ten sposób dojeżdżamy do Gdańska. Każą nam się ustawić w szeregu na dziedzińcu więziennym, jest nas chyba 50, ja skuty ruszać się nie mogę. Zaczyna się pranie na dziedzińcu. Gestapowcy używają sobie na nas do sytości. Słychać głuche razy, kopniaki i jęki katowanych. Ja nie bardzo obrywam, bo jestem małego wzrostu i razy mnie omijają. Potem prowadzą nas do gmachu, wreszcie rozkuwają mnie i wrzucają do wspólnej celi, na której chyba jest 18 więźniów. Wiem, że jestem na oku w takiej dużej zbiorowości. Z nikim więc w rozmowę się nie wdaję i staram się jak najprędzej znaleźć miejsce na położenie się. Przyczepię się do piętrowej zajęty, znajduję miejsce na betonowej podłodze. Okno otwarte, kibel śmierdzi, poza tym ludzie sikają po podłodze, woda ta płynie pod nas. Chcę się obrócić, ręką - chlap w wodę. Do tego w tę pierwszą noc chmury pluskiew nas obsiadły, które tną nas za wzięcie. Jest to Prezydium Policji i jego więzienie. Mimo to położyłem się na tej podłodze, zbieram myśli, by po chwili zasnąć snem dziecka. Rano dostajemy kawy i małą kawkę chleba, potem na obiad zupy brukwiowej, na wierzchu której pływają pluskwy, ale wszystko smaczne i nikt nie zostawił odrobiny. Tak mijają 2 dni. Na trzeci dzień widocznie na wskazanie Gestapo przenoszą mnie na celę samotną!"

Str. 8.

/.../" Około godz. 10,00 wzywają mnie i prowadzą do dyżurki. Tam stoi Gestapowiec. Pyta mnie o nazwisko. W tej chwili skuba mi ręce do tyłu, narzuca na opak kurtkę, a na wierzch czapkę. Wskutek niedbałego narzucenia czapki lewdo co widzę, ale widocznie jest to celowo. Już na drzwiach zjadała mi czapka. Gestapowiec podniósł i wrzucił na głowę! /.../ Prowadzi mnie ulicami Gdańska, "Dotarliśmy do Gmachu Gestapo" /.../ Wchodzimy do podziemi, każą mi się pozobrać w łachy więzienne" /.../ dostaję spodnie i część drugą jakby kamizelkę z rękawami, ale to wszystko niedopasowane jedno od drugiego oddzielone przez przeszklenie około 10 cm głą na moim ciele."

Str. 6.

/.../ " W momencie odzyskania przytomności jestem na podłodze, a woda ze szlauchu na mnie leci oblewając mnie w całości. Czy znam Pillara - odpowiadam, że nie, śledztwo trwa nadal, biją i kopią straszliwie. " /.../

Str. 8 i 9.

/.../ " Wprowadzają mnie do podziemi, zdaje mi się, że do celi nr 19. Wpuszcza mnie do środka. Obserwuję reakcje zebranych tam więźniów. Wprowadza mnie mój Sachverständiger, Frhr von Röhrer, na którego widok całość celi podrywa się. Altester melduje całość sali, z kolei drzwi celi zamykają się. Stałem wśród 18 więźniów, jak się później dowiedziałem, samych członków Gryfa Pomorskiego. Nikt jednak nic nie mówił. Szukałem wzrokiem kogoś znajomego. Z radością spotykam Pillara i Deskura. Nie dajemy po sobie poznać, że się znamy. Jednego więźnia, starosty /Altester/ celi, najwidoczniej Niemca, mówiącego dobrze po polsku wszyscy się boją: zadaniem jego jest obserwacja każdego i donoszenie Gestapo, na co wskazuje okresowe wzywanie jego przez Gestapo, m.in. przez mego Sachverständiger Röhrera. Wraca stamtąd z paczką papierosów, którymi nas biedaków, obficie okadza. Śpimy na podłodze pod kocami, a że mnie, w krótkiej kamizelce jest dość zimno, więc przykrywam się z głową. Wówczas mamy możliwość spotkania się z Deskurem, co daje mi wielką uciechę i podporę moralną, co dwaj bowiem / Pillar i Deskur / są niewątpliwie filarami opanowania, stałości, godności i wysokiego moralnego poziomu. " /.../

Str. 11.

/.../ " W celi tymczasem panował nastrój jak przed śmiercią, nikt nie wiedział co go czeka. Więźniowie byli brani na przesłuchanie, ich powrót do celi, milczenie wobec szpiega - jedynie w modlitwie można było i wypowiedzieć się i uprosić łaskę przetrwania u Boga. To też cała cęła pod przewodnictwem Pillara odmawiała różaniec, Serdeczna Matko, litanie do Matki Boskiej - wszystko jak przed skonaniam najbliższej osoby."/.../

Str. 30.

/.../ " Pisałem dnia 13 października 1975r. "

" /-/ Jan Maziakowski

71-138 Szczecin "

FL

4

Pillar Artur Józef /1915-1945/, kmdt TOW GP na pow. Starogard Gd.

Ur. 13.III.1915 r. w Tymawie pow.Tczew, s. Jana. Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości w Państw.Gimn.Klasycznym w Starogardzie, studiował na Politechn.Gdańskiej.

W czasie wojny zamieszkał przy rodzicach w Starogardzie. W 1942 r. wpisany na nln. W latach 1942-1944 pełnił funkcję kmdta TOW GP na pow. Starogard, którą przejął od Alfonsa Kwiczora. Zakładał k-dy gminne "Gryfa", których liczebność wzrastała z kilkunastu do ok. 400 zaprzysiężonych członków. Kolportował gazetki konsp. "Gryf Pomorski" i "Świt". Wspierał materialnie rodziny więzionych i poległych Polaków. W początkach 1944 r. został wraz z ojcem aresztowany przez gestapo. Wielokrotnie przesłuchiwany w więzieniu w Gdańsku, w końcu został wywieziony do obozu w Stutthofie. W czasie ewakuacji obozu znalazł się w południowej Szwecji, gdzie zmarł z wyczerpania 19.V.1945 r. Spoczywa na cmentarzu w Malmö.

Symboliczny grobowiec ojca i syna znajduje się na cmentarzu starokatolickim w Starogardzie Gd.

J.Milewski, Harcerze...

J.Milewski

Pillar Artur Józef/1915-1945/

5

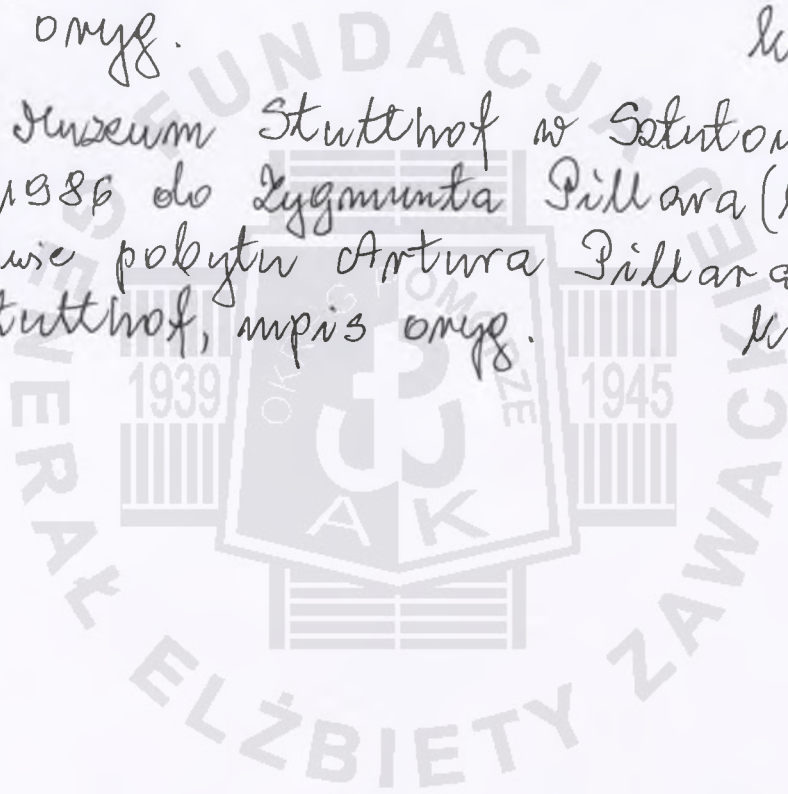
Urodził się 13 marca w Tymowie powiatu toczńskiego jako syn Je-
ne, ur. 10 lutego 1882 r. Był katolikiem, w latach 1927-1928 uczniem
III klasy Państwowego Gimnazjum Klasycznego w Starogardzie, w któ-
rym należał do organizacji hercerskiej. Po uzyskaniu egzaminu
dojrzałości studiował na Politechnice Gdńskiej, gdzie należał
do polskiej organizacji antyhitlerowskiej. W latach okupacji
zamieszkiwał jako samotny przy rodzicach w Starogardzie przy
dzisiejszej ul. Józefa Wybickiego nr 22. Zmuszono go do przyjęcia
niemieckiej Volkslisty, o czym świadczą dowód osobisty zielo-
ny nr 761 820, wystawiony w Starogardzie w latach 1942-1944³ i
pełnił funkcję komendanta FO "Gryf Pomorski" na powiat stero-
gardzki, przejmując tę rolę od pierwszego jej organizatora Al-
fonsa Awieczora. Zwiększył komendy gminne "Gryfa" w powiecie, który
rozbudował się z kilkunastu/1942/ do około 400 zaprzysiężonych
w 1944 r. Kolportował gazetki konspiracyjne "Gryf Pomorski" i
"Swit". Zbieranymi potajemnie datkami i ofiarami wspierano ro-
dziny więzionych i poległych Polaków. W ramach prowadzonej przez
AK akcji szesniodniowej część grup partyzanckich "Gryfa" w powiecie
✓ stogardzkim przeszła do AK, jak np. "Zesławo Depki/1943/ czy
✓ Alfonsa Awieczora/1944/. W początkach 1944 r. Artur wraz z ojcem
zostali aresztowani przez gestapo. W połowie lutego w 4-osobowej
celi nr 8 więzienie w Gdanku przy ul. Reugarten 27 przebywało
✓ 12 więźniów, w tym Artur z Konradem Bychowskim, śpiąc z nim na
jednej pryczy przez około 3 tygodnie. Pięć razy przesłuchiwano
wtedy Artura. Z czwartego przesłuchania wrócił do celi mocno zb-
ity i z rękoma do tyłu skrajdenkowanymi, a z piątego już nie wró-
cił. Wywieziono go do obozu w Stutthofie z opinią, że "podobnie
jak ojciec" był zatwierdzonym Polakiem" /ednoteczka z kartoteki
3 VIII 1944 r./.. W czasie ewakuacji Obozu znalazł się w połud-
niowej Szwecji, gdzie zmarł wyczerpany i zachorowany 19 V 1945.
Został pochowany tam na cmentarzu w Melmö. Symboliczny grobo-
wiec ojca i syna znajduje się na cmentarzu w Starogardzie Gd.
Bibliografia: 17 I 1993 r. /-/ Józef Milewski *Prof. Karol Perle*
Józef Milewski. Herceerze stogardzcy 1939-1945. Star. Gd. 1967.

*W grupie zbrojowej
dr. Milewskiego*

Józef Milewski

1/2. Dokumenty relatora: Pillar Artur:

1. Leg. nr 1119 Pillara Artura wydane przez Komisarza Generalnego G. P. w Jdańsku, kserokop. oryg. (koperta) k. 1 s. 1-2
2. Wyciąg z aktu zgonu A. Pillara sporządzony w Szwecji w j. niemieckim z uwierzytelnionym tłumaczeniem, kserokop. oryg. k. 2 s. 3-5
3. Listo Museum Stutthof w Solntowie z 8.10.1986 do Zygmunta Pillara (brata) w sprawie pobytu Artura Pillara u G. P. Stutthof, napis oryg. k. 1 s. 6

Leg. nr 11.19

5.12

KOMISARZ GENERALNY R. P. W. GDAŃSKU

Upoważnia do ulgowych przejazdów kolejami państwowymi ze zniżką 50%, tzn. zj za opłaceniem należności co najmniej na 50 km.

Ważna do dnia 21 12 1950

ulico łącznik z wydziałem (naz) w W. M. Gdańsk

paszportem (naz) Gdańsk, Nr. 1234

ulico (naz) w Gdańsku, Nr. 1234

ulico (naz) w Gdańsku, Nr. 1234

ulico (naz) w Gdańsku, Nr. 1234

Bezpłatna:

Legitymacja Nr 1119

P. *Pillor Arthur*

(Imię i nazwisko członka)

Assessor, Westphalen

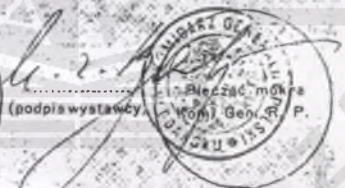
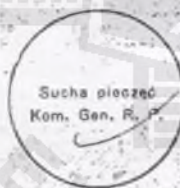
Student

(dokładny adres stałego zamieszkania w WM Gdańsku)

niezamożny członek Gminy Polskiej Zw. Polaków*)

student Politechniki w Gdańsku

Gdańsk, dn. *22 marca* 193*9*

Legitymacja nie może być prolongowana

*) Uw.: Niewłaściwe skreślić.

KSEROGRAFIA

STATENS UTLÄNNINGSKOMMISSION

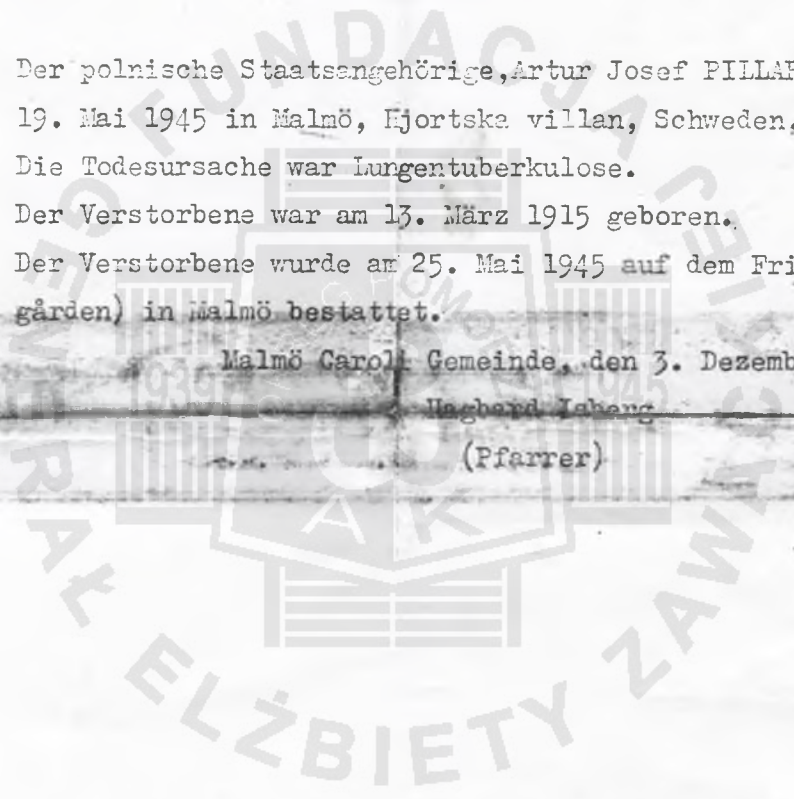
Auszug der Sterbeurkunde.

Der polnische Staatsangehörige, Artur Josef PILLAR, ist am
 19. Mai 1945 in Malmö, Ejortska villan, Schweden, verstorben.
 Die Todesursache war Lungentuberkulose.
 Der Verstorbene war am 13. März 1915 geboren.
 Der Verstorbene wurde am 25. Mai 1945 auf dem Friedhof (Östra kyrko-
 gården) in Malmö bestattet.

Malmö Caroli Gemeinde, den 3. Dezember 1946.

Hagbard Johng

(Pfarrer)

Dass dies richtig ausgezogen ist beglaubigt

von Amts wegen:

T. Rosqvist
 T. Rosqvist.

(Notar)

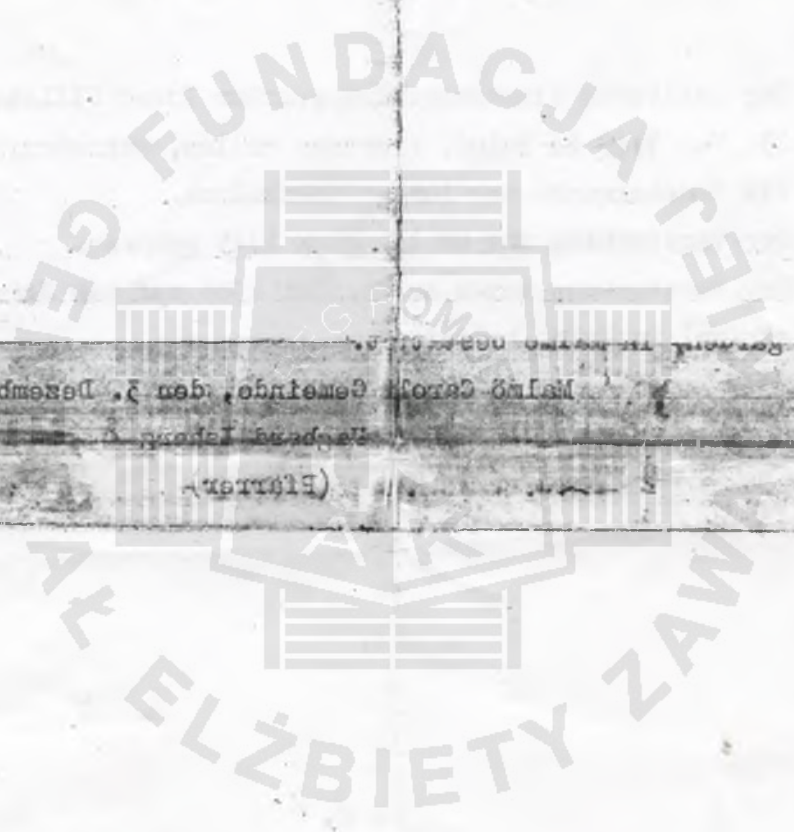
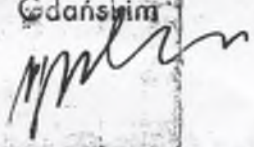
Stockholm den 14. Dezember 1946.

Poświadczono zgodność ¹ odpis
tego pisma, - nr. rep. 2105167
Starogard, dn. 3. XI. 19 07

STAATLICH ULAUNDRUNGSKOMMISSION

4

PAŃSTWOWE BUREAU NOTARIALNE
w Starogardzie Gdańskim

Mairie-Gemeinde, den 5. Dezember 1918.
Hauptstadt: Starogard
(Flora)

5 4

**UWIERZYTELNIONE TŁUMACZENIE DOKUMENTU
Z JĘZYKA NIEMIECKIEGO**

WYCIĄG Z AKTU ZGONU

Obywatel polski, **Artur Josef PILLAR** w dniu 19 maja 1945 roku zmarł -----
w Malmö, Hjortska villan, Szwecja. -----
Przyczyną zgonu była gruźlica płuc. -----
Zmarły urodził się dnia 13 marca 1915 roku. -----
Zmarły został w dniu 25 maja 1945 roku pochowany na cmentarzu (Östra kyrkogården) w Malmö. -----

Gmina Malmö Caroli, dnia 03 grudnia 1946
(Proboszcz)

Zgodność powyższego wyciągu
niniejszym urzędowo poświadczam.

T. Rosqvist
(Notariusz)

- Podpis nieczytelny -

Odcisk pieczęci okrągłej o treści: STATENS UTLANNINGKOMMISSION

Sztokholm, dnia 14 grudnia 1946

Repertorium Nr 0193/2/II/1998
Zgodność niniejszego tłumaczenia
z oryginałem dokumentu sporządzonego
w języku niemieckim, zaświadczam:

TŁUMACZ PRZYSIĘGŁY JĘZYKA NIEMIECKIEGO
OKRĘGU SĄDU WOJEWÓDZKIEGO W GDAŃSKU

Dr Wiesław H. Kwapisz

23 -02- 1998

Dr Wiesław Kwapisz
ul. Piwna 1051 m4
80-831 Gdańsk

3
6

Sztutowo dn. 8.10. 19 86r.

**MUZEUM
STUTTHOF
W SZTUTOWIE**

**Odznaczone Krzyżem
Komandorskim Orderu
Odrodzenia Polski**

82-110 Sztutowo
woj. elbląskie
tel. 353

Oddział Muzeum Stutthof
81-703 Sopot
ul. Kościuszki 63
tel. 51-80-47

Pan

Zygmunt PILLAR
ul. Szymańczaka 14 m.5
83 200 STAROGRAD GDAŃSKI

L.dz. 1766/281/86

Państwowe Muzeum Stutthof w Sztutowie stwierdza, że w materiałach dokumentalnych tutejszego Archiwum są następujące dane o niżej wymienionym więźniu b. obozu koncentracyjnego w Stutthofie:

PILLAR Artur ur. 13.3.1915r., dostarczony został do KL Stutthof w dniu 13.5.1944r. przez Stapo Gdańsk. W obozie oznaczony numerem 34 742 jako więzień polityczny. Brak danych, w częściowo zachowanych materiałach dokumentalnych, dotyczących końcowego pobytu w w/w obozie.

Innych danych o w/w Muzeum nie posiada.

PODSTAWA informacji: I-II-75 Lista transportowa więźniów.
/ka/

DYREKTOR
[Signature]
mgr Janina Grabowska

II. Materiały uzupełniające relacje - Pillar
Artur:

1. art. „Podsimna Pillarów”, gazeta Kociowska,
30. 10. 1992, kserokop (fragment) k. 1 s. 1
2. art. jak wyżej, autorstwa Mieszewskiego
Marian z kserokop. nie zdjąć miejsce
spoczynku A. Pillora k. 1 s. 2-3
3. Projekt biogramu autorstwa Józefa
Milewskiego z poprawkami redakcyjnymi
i uwagami recenzenta - G. Ciechanowskiego,
mpis. k. 2 s. 4-5
4. Kserokopie: słowa prosi się członków
TO w „Gryf Pomorski”, odwiski pieczęci organizacji,
portrety Jany Pillara i Artura Pillora -
grafiki wykonane przez Janę Wąbarską-
go k. 1 s. 6-7
5. Biogram, „Pillar Artur”, [w:] Słownik
biograficzny korp. pomorskiej 1939-1945,
Tom 2001, z. 5, s. 106, kserokop. k. 1 s. 8
6. Nota biograficzna „Pillar Artur”, [w:]
Gąsiorowski A., Steyer J., Tajne Organizacje
„Gryf Pomorski”, Gdańsk 2010, s. 425,
kserokop. k. 1 s. 9

30.10.1992 r.

Gazeta Hociwsko

Rodzina Pillarów

Artur Pillar

Artur Pillar w chwili wybuchu wojny w 1939 r. liczył 24 lata, i studiował na Politechnice Gdańskiej. Od 1941 r. do 1944r. pełnił funkcję komendanta powiatowego w Tajnej Organizacji Wojskowej "Gryf Pomorski" na powiat starogardzki. Posługiwał się pseudonimem "Rak".

Ludwik Miotk, sekretarz Rady Naczelnej "Gryfa Pomorskiego" zwany komisarzem tajnej organizacji, w swym pamiętniku pisze o organizowaniu przez Artura Pillara grup bojowych i dywersyjnych na terenie miasta i powiatu starogardzkiego. Grupy te miały za zadanie zdobywanie broni i gromadzenie sprzętu wojskowego. L. Miotk podaje również wiadomość o czynnym udziale Artura Pillara w akcji wysadzenia w powietrze pociągu z 35 wagonami pocisków artyleryjskich wysyłanych przez Niemców na front wschodni. Doszło do tego w wyniku współpracy z Komendą Miasta i Powiatu w Tczewie. Artur Pillar współpracował razem ze swym ojcem Janem z grupami partyzantów w Borach Tucholskich. Pomagał im w tym brat Zygmunt Pillar, mieszkający obecnie w Starogardzie przy ul. Gimnazjalnej 14. Zygmunt był łącznikiem pomiędzy Arturem a partyzantką w Borach Tucholskich oraz dostarczał nartv-

zrzeszeni w tajnej organizacji "Związek Jaszczurczy". Na polecenie Komendy Naczelnej "Gryfa Pomorskiego" Artur Pillar przyjął ich w skład "Gryfa" (według relacji Miotka). Akcja zdobywania lekrstw i żywności dla partyzantów, jeńców wojennych, więźniów obozów koncentracyjnych, dla wdów i dzieci po pomordowanych Polakach była również prowadzona przez komendantów "Gryfa" Jana i Artura Pillarów.

Artur Pillar wysłał łączniczkę ze Starogardu do Tczewa, która w czasie podróży została aresztowana przez gestapo. Łączniczka nie wytrzymała tortur i zdradziła punkty kontaktowe między Starogardem a Tczewem. Nastąpiły aresztowania gryfowców w Tczewie i Starogardzie. Artur Pillar początkowo był więziony w Starogardzie, następnie przebywał w katowniach Gestapo w Gdańsku. W celi więziennej przebywał z nim Krajewski, lekarz ze Śliwic, który w czasie okupacji opowiadał Zygmunтови Pillarowi o bohater- skiej postawie brata, przesłuchiwanego przez gestapo. Krajewski zeznał następująco: "Artur zбитy, zлany krwią, gdy mdlał z bólu, był zlewany zimną wodą i w dalszym ciągu bity, i na nowo przesłuchiwany, lecz nikogo i niczego nie zdradził". Wierny był przysiędze, którą składał jako członek "Gryfa Pomorskiego", zaczynającej się od słów "Przysięgam Bogu Wszchemogącemu".

Artur, wychowany w rodzinie partyotycznej i głęboko religijnej, znalazł siły do przetrwania strasznych chwil. Z Gdańska wysłano go do obozu koncentracyjnego w Stuthofie. W czasie ewakuacji obozu w dniu 25 stycznia 1945r. dostał się za pośrednictwem Szwedzkiego Czerwonego Krzyża do Szwecji w stanie zupełnego wyczerpania i tam zmarł 19.06.1945r. Pochowano go na cmentarzu w Malmo. Rodzeństwo Artura, Halina i Zygmunt Pillarowie, posiadają zdjęcie jego grobu. Na płycie nagrobkowej widnieje napis:

Artur Pillar
1915-1945

Rodzina Pillarów

Artur Pillar

Artur Pillar w chwili wybuchu wojny w 1939 r. liczył 26 lat, i studiował na Politechnice Gdańskiej. Od 1941 r. do 1944r. pełnił funkcję komendanta powiatowego w Tajnej Organizacji Wojskowej "Gryf Pomorski" na powiat starogardzki. Podlegał ciał pseudonimem "Rek".

Ludwik Mliński, sekretarz Rady Naczelnej "Gryfa Pomorskiego" zwany komisarzem tajnej organizacji, w czasie pamiętniku pisał o organizowaniu przez Artura Pillara grup bojowych i dywersyjnych na terenie miasta i powiatu starogardzkiego. Grupy te miały za zadanie zdobywanie broni i gromadzenie sprzętu wojakowego. L. Mliński podjął również wiadomość o czynnym udziale Artura Pillara w akcji wyzadania w powiatzie podległym z 35 wagonami pocisków artyleryjskich wysylnych przez Niemców na front wschodni. Dzięki do tego w wyniku współpracy z Komendą Miasta i Powiatu w Tczewiu Artur Pillar współpracował razem ze swoim ojcem Janem z grupami partyzantów w Borach Tucholskich Pomagał im tym łaci Zygmunta Pillar, mieszkałszy obecnie w Starogardzie przy ul. Gimnazjalnej 14. Zygmunta był łącznikiem pomiędzy Arturem a partyzantami w Borach Tucholskich oraz dostarczał partyzantom żywność. Aresztowany przez niemiecką policję w Czersku, odsiedział w więzieniu od 30.04. do 10.03.1945 r. jako zakładnik. Został wywieziony do Szwecji na nowo zorganizowanej partyzantów.

TOP "Gryf Pomorski" przez ówczesnego komendanta Jana i Artura Pillarów przedzielił kolportaż pracy "Sów" oraz "Gryf Pomorski" w celu podwyższenia ducha w nierożniącym polskim i wzbudzenia nadziei na odzyskanie wolności.

Wskazując zestawienia, sporządzone przez zlotyżela "Gryfa Pomorskiego" oraz Przewodniczącego Rady Naczelnej Józefa Dambka, stan członków tej organizacji na dzień starogardzkiej w dniu 31.12.1943 r. wynosił 1.473 członków, w tym 373 członków uzbrojonych. Jan i Artur Pillarowie udzielili Józefowi Dambkowi danych o stanie członków Gryfa oraz innych informacji, gdy ten w oparach organizacji przyjechał do Starogardu.

Jan i Artur Pillarowie, jako komendanci Gryfa, prowadzili na terenie miasta i powiatu całego przeprowadzając "zawieszanie czasu pracy na okładzie okupanta". W akcji tej współpracowali z szeregiem koczowniczymi starogardzkiej - wychowankami starogardzkiego gimnazjum,

zrzucając w tajnej organizacji "Związek Jaszczurczy". Na polecenie Komendy Naczelnej "Gryfa Pomorskiego" Artur Pillar przyjął ich w skład "Gryfa" (według roszczeń Mlińskiego). Akcja zdobywania lokali i żywności dla partyzantów, jeńców wojennych, więźniów obozów koncentracyjnych, dla wdów i dzieci po pomordowanych Polakach była również prowadzona przez komendantów "Gryfa" Jana i Artura Pillarów.

Artur Pillar wyjechał łącznikiem do Starogardu do Tczewa, która w czasie podziwy została oświetlona przez Gestapo. Łącznik nie wytrzymał tortur i zdradził punkty kontaktowe między Starogardem a Tczewem. Nastąpiły masowe aresztowania w Tczewie i Starogardzie. Artur Pillar początkowo był więziony w Starogardzie, następnie przebywał w katowniach Gestapo w Gdańsku. W celi więzienną przebywał z nim Krajewski, lekarz ze Śliwic, który w czasie okupacji opowiadał Zygmunta Pillarowi o bohaterskiej postawie brata, przedchwywanego przez Gestapo. Krajewski zeznał następująco: "Artur zbity, złany krwią, gdy miał do biału, był złowiony zimną wodą i w dalszym ciągu bity, i na nowo przechowywany, lecz niktogo i niczego nie zdradził". Wierny był przysiędze, którą składał jako członek "Gryfa Pomorskiego" zaczynając się od słów "Przyjęgam Bogu Wzrochnogocemu".

Artur, wychowany w rodzinie partyzantycznej i głęboko religijnej, znalazł ciele do przetwarzania szczytnych chwil. Z Gdańska wyjechał go do obozu koncentracyjnego w Stutthofie. W czasie ewakuacji obozu w dniu 25 stycznia 1945r. dostąpił za pośrednictwem Szwedzkiego Czerwonego Krzyża do Szwecji w cieniu zupelnego wyczerpania i tam zmarł 19.05.1945r. Pochowano go na cmentarzu w Malmo. Rodzina Artura, Malina i Zygmunta Pillarowie, posiadają zdjęcie jego grobu. Na płycie nagrobkowej widnieje napis:

Artur Pillar
1915-1945

był więziony hitlerowski obozu koncentracyjnego

Artur Pillar liczył 30 lat, gdy młodo życie oddał za wolność ojczyzny. Podjął walkę, aby inni mogli być w wolnej ojczyźnie. Za smutkiem czyta się obecnie wypowiedzi części naszej młodzieży na temat osób, którym były gotowo przelać krew za ojczyznę, za barwy narodowe.

Młodzież całej starogardzkiej, a szczególnie ta zrzucała w harcerstwa, powinna uhonorować Artura Pillara przez nazwanie drużyny harcerskiej jego imieniem.

Radni Miasta Starogardu, podejmując uchwałę o zmianie nazw ulic w Starogardzie, zdecydowali, że nazwanie którejś z ulic im. Pillarów może poczekać.

Opisałim życie i działalność Jana i Artura, aby radni miasta Starogardu nie zwrócili z tą decyzją wobec tak zasłużonych dla naszego miasta Starogardu obywateli.

Opracowano na podstawie dokumentów rodziny Jana i Artura Pillarów, dokumentów TOP "Gryf Pomorski" oraz księgi Jana Bucholza "Kochankowie Miasta Starogard - stulica Kociewia".

IRENA MAZUROWSKA

DOKUMENTALNY ZAPIS MI
NIONEGO CZASU, ZATRZY-
MANY MIGAWKA APARATU
FOTOGRAFICZNEGO

data VI.1978 - CMENTARZ

(OSTRA KYRKOGÅRDEN) W MALMÖ →

FL

Rodzina Pillarów

Artur Pillar

Artur Pillar w chwili wybuchu wojny w 1939 r. liczył 24 lata, i studiował na Politechnice Gdańskiej. Od 1941 r. do 1944r. pełnił funkcję komandanta powiatowego w Tajnej Organizacji Wojskowej "Gryf Pomorski" na powiat starogardzki. Podlegał się pseudonimem "Rak".

Ludwik Miodk, cokerter Rady Naczelnej "Gryfa Pomorskiego" zwany komisarzem tajnej organizacji, w swoim pamiętniku pisał o organizowaniu przez Artura Pillara grup bojowych i dywersyjnych na terenie miasta i powiatu starogardzkiego. Grupy te miały za zadanie zdobywanie broni i gromadzenie sprzętu wojakowego. L. Miodk podaje również wiadomość o czynnym udziale Artura Pillara w akcji wyjazdów w powiatowo powozu z 35 wagonami pocisków artyleryjskich wysłanych przez Niemców na front wschodni. Dozło do tego w wyniku współpracy z Komendą Miasta i Powiatu w Tczewie. Artur Pillar współpracował razem z innymi ojcem Janem z grupami partyzantów w Borach Tucholskich, Pomagał im w tym brat Zygmunt Pillar, mieszkający obecnie w Starogardzie przy ul. Gimnazjalnej 14. Zygmunt był łącznikiem pomiędzy Arturem a partyzantką w Borach Tucholskich oraz dostarczał partyzantom żywność. Aresztowany przez niemiecką policję w Czersku, spędził w więzieniu od 30.04. do 10.05.1945 r. jako zekłednik. Zwolniony ze śledztwa na nowo wspomógł partyzantów.

TOW Gryf Pomorski przez swych komendantów Jana i Artura Pillarów prowadziła kolportaż przy "Świe" oraz "Gryf Pomorski" w celu podtrzymania ducha w narodzie polskim i urzeczanie nadziei na odzyskanie wolności.

Według zeznawania, sporządzonego przez zolobyciela "Gryfa Pomorskiego" oraz Przewo Rody Naczelnej Józefo Dambko, stan członków tej organizacji na dzień starogardzkiej w dniu 31.12.1943 r. wynosił 1.073 członków, w tym 373 członków ubrojenych. Jan i Artur Pillarowie udzielali Józefowi Dambkowi danych o stanie członków Gryfa oraz innych informacji, gdy ten w opowiadaniu organizacji przyjechał do Starogardu.

Jan i Artur Pillarowie, jako komendanci Gryfa, prowadzili na terenie miasta i powiatu akcję propagandową "zwolnienia tamże pisy na okładzie okupanta". W akcji tej uczestniczył szczególnie harcuzo starogardzki - wychowanek starogardzkiego gimnazjum,

aresztowani w tajnej organizacji "Związek Jaszczurczy". Na polecenie Komendy Naczelnej "Gryfa Pomorskiego" Artur Pillar przyjął ich w skład "Gryfa" (według relacji Miodka). Akcja zdobywania lekarskich i żywności dla partyzantów, jeńców wojennych, więźniów obozów koncentracyjnych, dla wdów i dzieci po pomordowanych Polakach była również prowadzona przez komendantów "Gryfa" Jana i Artura Pillarów.

Artur Pillar wyjechał łączniczką do Starogardu do Tczewo, które w czasie podróży zostało aresztowane przez gestapo. Łączniczka nie wytrzymała tortur i zdradziła punkty kontaktowe między Starogardem a Tczewem. Nastąpiły aresztowania gryfowców w Tczewie i Starogardzie. Artur Pillar początkowo był więziony w Starogardzie, następnie przebywał w katowniach Gestapo w Gdańsku. W celi więzienną przebywał z nim Krzywulski, lekarz ze Śliwie, który w czasie okupacji opowiadał Zygmuntovi Pillarowi o boksterkiej postawie brata, przesłuchawanego przez Gestapo. Krzywulski zeznał następująco: "Artur zbity, złony krwią, gdy miał z bólu, był zlewany zimną wodą i w dalszym ciągu bity, i na nowo przesłuchiwany, lecz nikogo i niczego nie zdradził". Wierny był przysiędze, którą składał jako członek "Gryfa Pomorskiego" zaczynającej się od słów "Przyjijem Bogu Wzzechmogącemu".

Artur, wychowany w rodzinie patriotycznej i głęboko religijnej, znalazł siły do przetrwania ciężkich chwil. Z Gdańska wysłano go do obozu koncentracyjnego w Stutthofie. W czasie okupacji obozu w dniu 25 stycznia 1945r. dostąpił go pośrednictwem Śwadowskiego Czerwonego Krzyża do Szwecji w steno zupełnego wyczerpania i tam zmarł 9.05.1945r. Pochowano go na cmentarzu w Malmo. Rodzeństwo Artura, Halina i Zygmunt Pillarowie, posiadają zdjęcie jego grobu. Na płycie nagrobkowej widnieje napis:

Artur Pillar
1915-1945

był więźniem hitlerowskiego obozu koncentracyjnego

Artur Pillar liczył 30 lat, gdy młode życie oddał za wolność ojczyzny. Podjął walkę, aby inni mogli żyć w wolnej ojczyźnie. Ze smutkiem czyta się obecnie wypowiedzi części naszej młodzieży na temat osób, które były gotowe przoleć lewą za ojczyznę, za barwy narodowe.

Młodzież czełk starogardzka, a szczególnie ta zrzeczona w harcosztwie, powinno uhonorować Artura Pillara przez nazwanie drużyny harcerskiej jego imieniem.

Rodni Miasto Starogardu, podejmując uchwałę o zmianie nazw ulic w Starogardzie, zdecydowali, że nazwano któreś z ulic im. Pillarów może poczekać.

Opisałam życie i działalność Jana i Artura, aby rodni miasta Starogardu nie zwlekali z tą decyzją wobec tak zasłużonych dla naszego miasta Starogardu obywateli.

Opisano na podstawie dokumentów rodziny Jana i Artura Pillarów, dokumentów TOW "Gryf Pomorski" oraz książki Jana Dambko "Kolewnika Miasto Starogard - stolica Kociewia".

IRENA MAZUROWSKA

DOKUMENTALNY ZAPIS MI-NIONEGO CZASU, ZATRZY-MANY MIGAWKA APARATU FOTOGRAFICZNEGO

data VI. 1978 ~ CMEN-TARZ

(ÖSTRA KYRKOGÄRDEN) W MALMÖ →

FL

Artur Józef Piłbar ur. 13. III. 1915r
 przybył do Szwecji z obozu koncentracyjnego
 Sztuthof w okresie III - V 1945r, gdzie zmarł
 dnia 19 maja 1945r. Jest pochowany na
 Wschodnim Cmentarzu w Malmö.

Grób jego znajduje się tam pod nr 256
 (D-oddział) piąty rząd. Jego grób jest jako
 pierwszy w rzędzie z 14 innymi Polakami.

AL

21. Pillar Artur

5

- Notatka biograficzna zawiera dużo mylnych informacji.
- Pillar A. nie przejął obowiązków od A.Kwiczora, a pełnił je dużo wcześniej, a mianowicie już od drugiej połowy 1941 roku i to on wprowadził A.Kwiczora do TOWGP. Prócz funkcji komendanta TOWGP na powiat Starogard pełnił funkcję męża zaufania Naczelnych Władz TOWGP.
- Aresztowany w lutym 1944 roku, a jego ojciec Jan Pillar 15.06. 1944 roku.
- Podana przez K.Ciechanowskiego w Ruch... zawiera błędy i dziś już nieaktualna.
- Notatkę uzupełnioną i poprawioną przez J.Milewskiego należy opublikować.

1-1 K Ciechanowski

ZAMORDOWANY W STUTTHOFIE

SKŁADA PRZYSIĘGI GRYFOWCÓW

PRZYSIĘGAM PANU BOGU WSZECHMOGĄCEMU, ŻE WALCZYĆ BĘDĘ, ZE WSZYSTKICH SIŁ O NIEPODLEGŁOŚĆ, I WIELKĄ POLSKĘ, BUDOWANĄ NA IDEOLOGII TAJNEJ ORGANIZACJI „GRYF POMORSKI”. PRZYSIĘGAM BEZWZGLĘDNE POSYLSZENSTWO ROZKAZOM RADY KOMENDY NACZELNEJ; POWIATOWEJ. TAKO TEŻ BEZPOŚREDNIM PRZEŁOŻONYM TOW. „GRYF POMORSKI” ROZKAZÓW, POLECENIŃ ORAZ SPOSOBU WYKONYWANIA NIE BĘDĘ ROZPOWIADAŁ OSOBOM DRUGIM. WIEM ŻE ZA ZDRADĘ LUB NIEPOSYLSZENSTWO W SPRAWACH ORGANIZACYJNYCH CZEKA MNIE KARA ŚMIERCI.

ZAMORDOWANY W STUTTHOFIE

autor Jan Wataśwski

17

8

Pillar Artur ps. „Rak” (1915–1945), kmdt TOW „Gryf Pomorski” pow. Starogard Gdański.

Urodzony 15 III 1915 r. w Tymawie pow. Tczew; syn znanego architekta Jana i Marii z d. Heese. Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości w Państwowym Gimnazjum w Tczewie studiował na Politechnice Gdańskiej.

Dn. 5 IX 1939 r., po konfiskacie rodzinnego mienia, wraz z rodzicami i czworgiem rodzeństwa został eksmitowany z domu przy ul. Gimnazjalnej 14 w Starogardzie Gd. Brak danych o początkach walki konspiracyjnej. Pierwszy kmdt TOW „Gryf Pomorski” na pow. Starogard Gd. od 1941 r. skutecznie rozbudowywał strukturę organizacji: zakładał kmdy gminne, tworzył

grupy bojowe. W zakresie organizowania pomocy dla rodzin pomordowanych Polaków, jeńców wojennych, więźniów obozów koncentracyjnych, zdobywaniu lekarstw dla partyzantów współdziałał z konspiracyjną organizacją „Jaszczurka”, której część członków w połowie 1942 r. podporządkowała się „Gryfowi”. Zaprzysiął Alfonsa Kwiczora ps. „Czarny”, powierzając mu dowodzenie grupą operującą w rejonie Kasparusa. Kolportował prasę konspiracyjną „Gryf Pomorski”, „Świt”. Wiadomości radia Londyn z nasłuchu prowadzonego przez Zygmunta Pillara (brata) przekazywane były A. Kwiczorowi, posiadającemu radiostację nadawczą dla partyzantów. Zaprzysiął Jana Maziakowskiego ps. „Lwów”, który na polecenie „Raka” wprowadził do „Gryfa” Andrzeja Deskura, byłego radiotelegrafistę okrętowego. Aresztowany przez gestapo w październiku 1943 r., poddany wielokrotnym ciężkim przesłuchaniom w więzieniu w Starogardzie Gd., potem w gestapo przy ul. Neugarten 27 w Gdańsku, został 13 V 1944 r. wywieziony do obozu koncentracyjnego Stutthof (nr oboz. 34742). Ewakuowany z obozu 25 stycznia 1945 r., uratowany na Bałtyku przez Szwedów. Mimo opieki Szwedzkiego Czerwonego Krzyża zmarł 19 V 1945 r. Pochowany na Wschodnim Cmentarzu w Malmö, spoczywa wśród 14 innych Polaków. Symboliczny grób Artura i jego ojca Jana znajduje się na cmentarzu przy ul. 2. Pułku Szwoleżerów w Starogardzie Gd.

AMSt., księga ewidencyjna, sygn.: I-II B-10, T. os. sygn.: I-III-52854 (tu data ur. 13 III 1915 r.); APAP, T.: Pillar J. (Maziakowski J., Pamiętnik z więzień i obozu koncentracyjnego w Stutthofie, frag. mps.); Felchnerowska W., Lange H., Szalewski J., Wałaszewski J. (szkic portretu), Więckiewiczowa E.; Ciechanowski K., *Ruch oporu...*, s. 373; tenże, *Pomerania* 1977, nr 5; tenże, *Życie i śmierć bohatera...*, s. 107; Komorowski K., *Leksykon...*, s. 112; Lubecki L., *Refleksje o tragicznych dziejach Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski”*, w: *Pom.*

106

Stow. biograficzny konspiracji pomorskiej 1939-1945, Tom II 2001, z. 5, s. 106

org. konsp. poza AK..., s. 80 (aresztowanie Artura w styczniu 1943 r.); Milewski J., *Kociewie w latach okupacji...*, s. 117; Sikorski Z. A., *Jan Szalewski – dzieje pomorskiego patrioty*, Pelplin 1996, s. 135; PSB, t. XXVI (aresztowany razem z ojcem); *Sl. konsp. pom...*, cz. 1; informacja brata Z. Pillara.

Elżbieta Skerska

Pillar Artur (1915–1945), ps. „Rak”, komendant powiatowy TOW „Gryf Pomorski” w Starogardzie.

Urodzony 15.03.1915 r. w Tymawie, pow. tczewski, syn przedsiębiorcy budowlanego Jana i Marii z d. Heese. Po zdaniu matury w Państwowym Gimnazjum w Tczewie studiował na politechnice gdańskiej. Wybuch wojny przerwał jego studia, zastając go w Starogardzie. W dniu 5.09.1939 r. po zajęciu Starogardu eksmitowany wraz z rodzicami i rodzeństwem z domu przy ul. Gimnazjalnej nr 14. W nieznanych okolicznościach nawiązał kontakt z konspiracją. Został pod ps. „Rak” komendantem powiatowym „Gryfa” w Starogardzie. Brał udział nie tylko w rozbudowie struktur „Gryfa” w Starogardzie i pow. starogardzkim. Organizował też pomoc dla rodzin pomordowanych Polaków oraz jeńców wojennych i więźniów obozów koncentracyjnych. Utrzymywał kontakt z organizacją konspiracyjną „Związek Jaszczurczy” (zwaną potocznie „Jaszczurką”) w Starogardzie, której część w połowie 1942 r. podporządkował „Gryfowi”. Włączył do „Gryfa” Alfonsa Kwiczora ps. „Czarny”, który dowodził oddziałem partyzanckim operującym w rejonie Kasparusa. Zaprzysiął też w Starogardzie jako członków „Gryfa” Jana Maziakowskiego, który na jego polecenie wprowadził do „Gryfa” byłego radiotelegrafistę Andrzeja Desкура. Aresztowany przez gestapo gdańskie w październiku 1943 r. Przesłuchiwany był początkowo w więzieniu w Starogardzie, a następnie w gestapo w Gdańsku. Po zakończeniu śledztwa 13.05.1944 r. został osadzony w obozie Stutthof, gdzie otrzymał numer 34742. W Stutthofie więziony był do ewakuacji w dniu 25.01.1945 r. Ewakuowany drogą morską został uratowany na Bałtyku przez Szwedów. Opiekował się nim Szwedzki Czerwony Krzyż. Ciężko chory pomimo opieki zmarł 19.05.1945 r. i został pochowany na cmentarzu w Malmö. Jego symboliczny grób (oraz ojca) znajduje się w Starogardzie Gdańskim na cmentarzu przy ul. 2 Pułku Szwoleżerów.

K. Ciechanowski, *Obsada personalna...*, s. 25 (tu informacja, że był komendantem powiatowym „Gryfa” do 13.05.1944 r.), s. 28 (tu błędna data i miejsce urodzenia: 13.03.1915 r. w Starogardzie); E. Skerska, *Pillar Artur ps. „Rak” (1915–1945), kmdt TOW „Gryf Pomorski” pow. Starogard Gdański*, [w:] SBKP, cz. 5, Toruń 2001, s. 106–107; J. Milewski, *Kociewie w latach okupacji hitlerowskiej 1939–1945*, Warszawa 1977, s. 117.

9
Gajme Org. woj. a
Gł. sieroński d. Steyer 21
Wojsk. „Gryf Pomorski”, Gelański 2010.

ELŻBIETY ZIAJA 425

T: K: 1108/1867 Pom. Starogard

Piłkar Antoni

✓. Karty informacyjne
k. 19

Starogard 1949

Piłkar Artur, student Politechniki Gdańskiej,
organizator FGW „Gryf Gornorski” i Starogardnie
i przewodniczący komisji, tj. organizacji
Strutwam w 1949 r., został namordowany
w Stutthofie.

Ciekawostki str. 173

Starogard z
graf Pomorski

Pillar Artur

był kandydatem powstania "Gryfa" w Starogardzie;
utrzymał siate kontaktów z członkami tej organizac-
ji w Terespolu; w dokumentach dotyczących Wilhelma
gojerskiego (Muz. Stuttg.) Niemcy określili go ścisłnie
jako "konnara".

Ciechanowski K., Materiały do historii ..., Stuttgart

Żeń. Muz., nr 4 z 1981, s. 32-34.

MWST-94

Tczew 4
TOW „Gryf” Pom

PILLAR Artur

latem 1943 r. objął stanowisko komendanta
TOW „Gryf” Pomorski po Alfonsie Kwiecie

T: Kwiecior A., Insp. Tczew, I/1/s.2

TCH98

Pillar Artur

Starogard 5
Gol. Pom.
JOW Gr. Pom.

Był w latach 1942-1943 Komendantem JOW Gryf Pomorski na P. powiat Starogard Gd.

zob. A. Ciechanowski „Pomerania” nr 5/1977
(tenże probl. JOW Gr. Pom.)

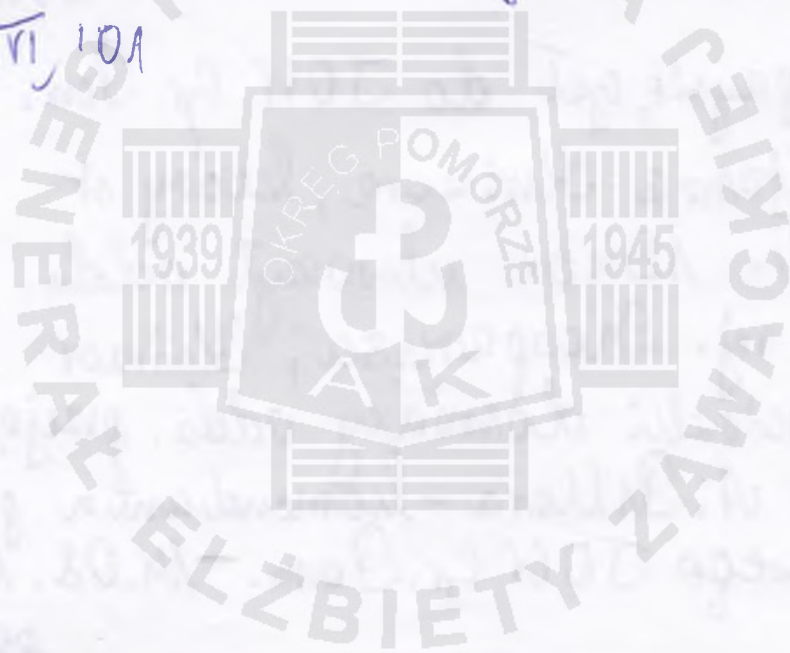
ASL 101

Piller Antur

Starogard
Cel. 6
JOK Gr. Pom.

Zeprowadź się do JOK Gr. Pom.
Alfonsa Kwizora, który w
pol. 1943r. utworzył oddz.
w rej. Kasparska; Kwisor
obocześnie dowódcy oddz. przejął
od A. Pillera - komendanta poria-
tkowego JOK Gr. Pom. - 14.08.1943r.
verte

Pomorski H., Selsykon, str. 112.
a/8. VI, 10A

Pillar Antur

Starogard Gd^z
JOW Gryf Pom.
Ak

- syn Jana Pillora, komendant powiatowy JOW "Gryf Pomorski";
 - więzień obozu koncentracyjnego w Stutthofie;
- zob: "Gomiec - Miejski Biuletyn Informacyjny"
Starogard Gdański z 20. 11. 1997 nr 43.

est. VI 199

Pillar Artur

Starogard Gd.
TOW Gryf Pom.
AK

Zob: "Goniec - Miejski Biuletyn
Informacyjny" Starogard Gdański
z dn. 6. 04. 1998r., nr 15

98. VI 199

Gnyf Polowski
Sterogard 9

PILLAR Antew

student Politechniki Gdanskiej,
organizator Tow. "Gnyf Polowski"
w Sterogardzie i komendant parato-
wy tej organizacji. Arysta 1943r.
został ranny w Stutthofie.

ul. Dłomed Lechalowski, Tow. "Gnyf
Polowski" str. 45
Imięna Kresubsko-Polowska
Gdansk 1942r.

6.12.99

Pillar Artur

Starogard 10
JOW „Gr. Pom.”

Mogę zaufania niezłych
władz JOW Gr. P. w lipcu 1943r.
nawiązać kontakt z Wilhelmem
Gajewski, który, w związku z
aktomspiraacją Józefa Słowikowskie-
go - km. JOW Gr. P. we pow. Iżew-
osowo (od końca kwietnia 1943r.)
pełnił jego obowiązki. Po pewnym
czasie przedstawił mi (Gajewskiemu)
verte

Mariano Herolda jako nowo
mianowanego kmdt. powiatowego;
Gajewski wrócił na poprzednie stano-
wisko, z którego był oddelegowany -
- kier. Biura Słudy JOW Gr. P.
na pow. Szew.
sob. Stow. bio Gr. korp. pem., k. 1,
str. 73

288.11.101

Pill ar Artur

Staropolski
sol.

Arestowany w styczniu 1944 r.
wraz z prawnikiem.

zob.: Lubicki S. Refleksje o tragicznych
dniach Tajnej Organizacji Wojsko-
wej "Gryf Pomorski" [w:] Pomorskie
organizacje konspiracyjne po 1945
1939-1945, s. 80

ef. vi '01

Pillar Arthur

Starogard Gd.
JW Gr. Pon.

12

Aresztowany 4.02.1944r.

zob: Ciechanowski S. „Życie i śmierć
bohatera”, Goleniów 1980, str. 107

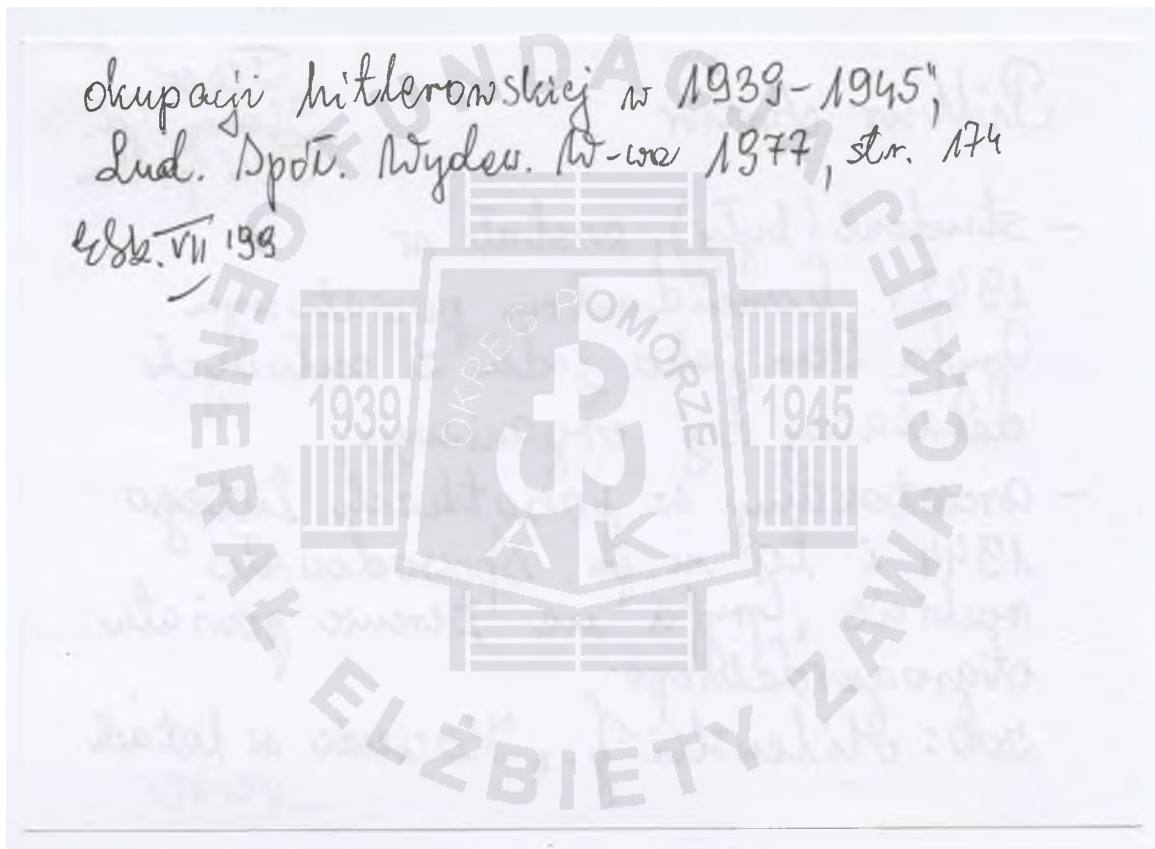
482, X, 2000

Pillar Antoni

Tczew
Starog. Jd. 13
JOW Gr. Pom.

- student (były), został w 1942 r. komendantem powiatowym Gryfa Pom. jako jeden z czołowych działaczy tej organizacji;
- aresztowany w porządkach lutego 1944 i to m. im. spowodowało rozbić "Gryfa" na terenie powiatu starogardzkiego.
zob: Milewski J. "Kociewie w latach 1939-1945" s. 127-128

okupacji hitlerowskiej w 1939-1945",
Lud. Społ. Wydaw. W-wa 1977, str. 174
1988. VII 1988

Pillar Artur

Inżenier 14
Stawogrod Gpl.
JDR Gryf Pom.
HK

Wymienia go w swoich notatkach
Jan Kazimierz Szalewski dowódca
w "Szyszeli" jako współpracującego z
oddz. partyzanckimi.

Zob: Sikorski Zyg. Aug. "Jan Kazimierz
Szalewski dzieje pomorskiego patrioty;
Gdańsk 1996, str. 135

Pillar Artur

grm Starogard Gd
JOW Gryf Pom.
AK
15

- komendant powiatowy JOW Gryf Pomorski w Starogardzie Gd.
- zaprzysięgot do organizacji Alfonsa Kwieczone ps. "Czarny", "Jeremi", który objął obowiązki dowódcy oddziału partyzanckiego działającego w lasach w rejonie Kasparusa dn. 14.08.1943r.

zob: Komorowski K. "Konspiracja Pomorska 1939-1947"; Goleńsk 1993r. str. 112.

Wsk. VI 1993

Piklar Artur

Iszew 16
JOW Gr. Pom.

Małżeństwo Kaufman władz. niemieckich
JOW Gr. Pom., w lipcu 1943r. nawiązał
kontakt z Gajewskim Wilhelmem, pełnię-
cym czasowo ~~zast.~~ funkcję kmdta powia-
towego. AP przedstawił wtedy Gajewskie-
mu Mariana Herolda, jako nowo
mianowanego kmdt. powiatowego (Iszew)

zob: J: P: 1302/2145 Pom. 21/1 Gajewski
Wilhelm (Iszew)

28.11.05

a)

++
PILLAR Artur

ps "Rak" 1915-1945

kmdt TOW Gryf Pomorski - Starogard Gd.

Pomoc dla jeńców, więźniów politycznych
Kdportaz prasy. Aresztowany x 1943 - oboz
Stutthof. Ewakuowany uratowany na Bałtyku
przez Szwedów. Mimo opieki Szwedzkiego PCK
zmarł w Malmö.

Elzbieta Skerska

Zob:

Słownik Biograficzny Konspiracji
Pomorskiej 1939-1945 część 5

Fundacja "Archiwum Pomorskie AK

Torun 2007

str 106, 107

DRat
2003

Starogard. TOW
Gryf Pomorski

17

+ Pillaw Artur

Starogard
TOW. G. P.
18

zob. relacja Pillaw Jan
M- 357/969 Pom. - Teseu;
relacja Pillaw Zygmunt
M- 1109/1868 Pom. - Teseu

W. x'10

+ Pillaw Artur
ps. „Dak”

Starogard
TOW. G. P.

zob.: Gasiomowski A., Steyer K., Tajna
Organizacja Wojskowa „Cryf Pomorski”,
Gdańskie 2010, s. 132, 133, 321, 333,
335, 413, 417, 425, 426, 466.

422 X'11

Billar Artur

ZESKANOWANE

